

Al carrer La Sèquia també feien focs per Sant Joan -

Andrés Calvo Guardiola

Quien hubiera tal ventura

sobre las aguas del mar

cual hubo el Infante Arnaldo

la mañana de San Juan

Romance anónimo

Quan parle del carrer La Sèquia no pretenc fer història ni tan sols una descripció cronològica. Únicament son records personals, imatges soltes i transcendides, fora del temps i de l'espai, sense determinismes ni valoracions. Son pures realitats inmanents, que brollen amb afecte, però sense nostàlgies. Quan parle del meu carrer, parle del tram que va de la farmàcia del Pont de Moncau al forn del Petenero i Teresa. Jo parle d'aqueix carrer que sense reserves donava la seua faç al sol naixent, el qual a canvi el galantejava; carrer abalconat i predilecte, ple de geranis, que va fer exclamar a Martínez-Orozco: "Mare de Déu, i que bonic és el carrer de La Sèquia". No és fàcil oblidar aqueixa sèquia mansa i silent, de reg comunitari, descoberta, que de vegades es desbordava i negava a les llimeres d'or del bancal del "tio Mellat". Carrer sinuós amb marge de pedra vella. Encara sense reixa ni testos, carrer de terra argilosa i ple de gepes i desnivells. Les pluges torrencials i les llantes dels carros deixaven solcs profunds, que el veïns reomplien de materials de demolició. Tampoc faltava la brisa refrescant del llevat de migdia. En ple hivern els brasers alimentats de corfes d'ametlles s'avivaven i més a més depuraven la seua combustió a l'aire lliure, aprofitant aquest llevat agitador.

Quan parle del carrer La Sèquia també parle de vies adjacents: la costera del carrer Ripoll i la baixada del Parralet. Rememore al "tio Xocatxampla", un dels sobrevivents de la guerra de les Filipines i pare del benvolgut "Quiquet el Pollastre"; parle d'Angeleta, de Carme i Cecília, la de Marteta. Recorde el corral de "les Canyeres" on s'organitzaven balls i cançons algunes nits per una família gaditana d'armadors, que habitaven dalt de la "Fragua": el "tio Carrió" i els seus fills, Carme i Joanet, procedents del Puerto de Santamaría, que van contractar la construcció d'un vaixell (Andrés i Ana) en la drassana del mestre calafat Joan Baptista. Inoblidables eren "Vicenta la Canyera" i "Pere el Coletor". No puc oblidar als "Figueroles" i "Carrascos", venedors de llet, que vivien baix de la casa de la "tia Patrocini". I allà dalt, "Diego i Trinitat la d'Alfred", molt estimats pels meus pares. Done fe així mateix del "Parralet", tan entranyable per a la meua família paterna i materna, on van viure "Agustí Perolo", "els Mellats", Maria Perles i "el Gitano", "els Quirros", on jo anava totes les nits per la llet de cabra, i allà baix Malena Perles amb els seus fills Pere i Malena.

Seria lleig com un pecat l'oblit de la farga dels "Perolo", més coneguda com la "Fragua d'Agustí", tan negra com el carbó, que al so acompassat i metàl·lic de dos martells sota l'enclusa, entre guspises de forja, produïa també inocentades i bromes com la famosa "brunyidora". O la botiga de salats de la "tia Flora" i després, de "Ramón el Boix". També hi havia noms sonors com "Pepa Simó", "Vicent de Mahué", "Vicent de Josefina i Maria la Gorra, d'Antonio Poblet", els "tios Casto i Carme", espartenyers. Em recorde de la "tia Luzgarda", a la que jo enfilava les agulles; "Angeleta la Pioca" i el seus Pepita, Antoni i Isabel. La "tia Maria d'Orba" i els dos fills; o "Catalina la Quinerala", que des del seu balconet atalaiava l'arribada de les barques amb un precís càlcul sobre la peixca obtinguda. També recorde el quarter de carabiners i la carnisseria del "tio Blanco", plena d'embotits i xulles de la renyonada. Dalt vivien "Maria i Pepito Perolo".

Quan parle del carrer La Sèquia és obligat fer una ressenya de la tendeta de "Juan La Pusa", mon pare. Conserve encara la balança i totes les peses: el pes d'un gram, el de cinc i el de deu, la mitja unça, l'unça, la mitja quarta, la quarta, el quart de Kg., el mig Quilo, el quilo i els dos quilos. Allí acudien "Antonio Albeza", "Quico Tereseta", "En Vicent el veterinari", "En Antonio Botella", el "tio Jeroni Bellido", Pepe Such "el fuster de l'alfàs" (pare de Fina, la de "Joan el Negre") i els veïns "tio Toni Prada", "Ventura la Pellorfa", Agustí i Clara, i un llarg etcètera. Allí "En Pere Carreta" s'encaborà en fer-se en un bon tros de bacallar, sense cartilla, desig impossible d'aquell popular capritxós.

En la tendeta era bàsic el paper d'estrassa, el sucre moreno, la sosa càustica, la sosa solvai, el sabó Lagarto, filatures de Fabra i Coats, colònies, aigua de Carabanya, oli de ricí, aspirines, galetes, oli, arròs, fideus, plomes de la corona, café, etc... Recorde la màquina de fer fideus i el xocolata de garrofa, succedani del cacau: per això Jaume Roig, en el seu llibre L'espill(S. XV), condemnava a les peixateres alteanes per fer la trampa del garrofer, car feien la venda del peix d'Altea i de l'Albir, com si fos de Calp, lo qual no compartim no sols per vindre d'un misogin, sinó per l'evidència de la qualitat del nostre peix de la badia.

També forma part del meu carrer la "Senyora Juanita" amb un art per a menjar tan exquisit que t'obria l'apetit. Petra Javaloyes i Emilio, molt graciosos, omplien d'alegria les vetllades a la porta de la "senyora Filomena i En Vicent", amb les seues filles Pepita i Consuelo, "don Antonio Botella" i la meua família. Es prolongaven tant, que hi havia alguna que altra crida a l'ordre de "les Melvéres". Desiderio posà un bar i va regentar també l'Ambigú del cine "del Pelat". Els "Callando" habitaven dalt de la família "Claros". La família "Prada Escoda" va ser per a mi entranyable, perquè Paquita i Antonio eren com germans meus. Després del carreró de "Vicenteta la Fosca", vivien el "tio Pep del Raconet" i els seus fills, Macianet i Beatriu, que tingué dos filles, María i Beatriz, la d'Antonio Cuqui. En la casa de la "tia Canterera", va viure també Ximo Morales. Formant raconet, la casa de Fina Such, al costat de "María la Canyera".

El silenci del meu carrer es trencava no sols pel so metàl·lic de la farga, sinó pels miols famolencs dels gats del carrer, o els crits desesperats de qualsevol mestressa de casa, que es lamentava que algun gat li acabava de fotre tot el plat de peix, o pel terrabastall de qualsevol xanxa o feta de la menudalla del carrer. La pau del meu carrer feia possible aqueixes famoses migdiades de l'estimada "Maria la Melvera", autèntiques sestres, que eren itinerants, més que una simple becà, buscant el sol ponent i recorrent el marge vell des de sa casa (número 12) a la casa número 20, de "Clara la Torraterra", on la teulada tapava els darrers raigs de sol. També trencava el silenci el xiulit del Trenet de La Marina, les obres del qual va dirigir l'insigne alteà L'enginyer Muñoz. A més a més no podem oblidar els esplais simpàtics i estrepitosos quasi institucionals de Bartolo Grau, marit de "Maria la Canyera", que després de la sesta llançava des de sa casa a ma casa al menys deu esternuts plens de gràcia i musicalitat. També eren freqüents les bromes de les carnestoltes.

Un altre ingredient d'aquell carrer: els olors. Els corrals plens d'animals i algues descompostes pels orins, olors abstractes escampats per tota la llar i que presagiaven un mal part. O eixe olor quasi dens de la morca residual de l'Almàssera de Vicent Navarro. Olors estimulants, com el pa excel·lent del "Petenero". O aromàtics, com les torrades de café que feia mon pare els dimarts de "mercadillo", el millor reclam per que les dones compraren mitja unça de café brasil. La bola de torrar estava baix la figuera de l'hortet de la "tia Remedios" i del "tio Quico Gavina".

Eren espectaculars les partides de parxís en la botiga de "Vicenta la Canyera". I també fou molt celebrada la partida de tute de mon pare i "Maria la Canyera" en la rebotiga de la tendeta, presenciada per alguns veïns, sentats entre sacs d'arròs, caixes de sabó i garrafes d'oli del terreny.

Per a completar el meu carrer dec esmentar almenys a "Pep el Torratè i Emilia", a la inoblidable Àgueda i al bon amic Andreu. A les "Mussols", a Pere i Teresa. A Catalina i "els Xinelos". A don Antonio el "dels plaços" i la "senyora Lola", que deixà orfe a Cristobalín, el qual va criar "Clara la Torratèra". I també als meus parents, els mestres Félix, Pepica, Paca i Àngela. Fitant l'Almàssera hi havia un edifici gran, del jutge de pau don Juan Bautista Gómez, longeu i centenari; en la planta baixa habitava el "tio Quico la Rotja". Davant el forn de Teresa vivien Adela i Emilio. Després venia l'habitatge de "Magdalena la Calpina", tan enfadada amb la menudalla. I el corral de "la Saragossina". Dalt del forn, assajava la Banda i els diumenges i dies de festa es transformava en saló de ball.

En eixe ambient tant pintoresc, el dia més llarg de l'any, en ple solstici de l'estiu, es celebren per tot el país les mes variopintes "santjoanades". La nit de Sant Joan, la més curta, transcorre del 23 al 24 de juny. Els seus elements mítics mediterranis eren: l'amor, les menjades, les algaravies i guirigalls, la llum, el foc, les fogueres amb pretensions eternitzants, l'aigua, la mar i el sol. Eren elements "salvífics", purificadors, protectors dels llars i de les famílies. Les tradicions santjoaneres s'iniciaven amb la plantà de l'arbret, un pi o un xop esvelt, en la plaça de la celebració. Moltes vegades mesclen el foc amb l'aigua, la cremà i la banyà. Els sampedrers de Soria trepitgen el foc en brases, descalços. La gent va a la voreta de la mar a banyar-se i menjar, per a contemplar com la bola de foc augmenta al clarejar el dia i com s'afona a l'horitzó en l'hora baixa, en tant d'estrèpit i fragor. També els moros celebraven les "santjoanades" baix el nom de "Alham-Sara". En mig de crits d'alegria les seues dones es llevaven els mocadors islàmics preceptius en l'època morisca. Així deia el romanç:

La mañana de San Juan

al tiempo que alboreaba

gran fiesta hacen los moros

por la vega de Granada.

En el carrer La Sèquia s'encenien fogates menys pretensioses i la canalla saltava per damunt de les flames del foc i de les brases. Aquestes fogates familiars i del veïnat es feien per allunyar malalties i desgràcies. Els xiquets i xiquetes del meu carrer anàvem casa per casa demanant trastos vells, sabates i espadenyes, vestimentes i robes en desús, cartó, fustes, llenya i altres coses inservibles. Tot era bo per a la fogata de la nit de Sant Joan, entre el 23 i 24 de juny. Els xiquets preguntaven: Hi ha res per al foc de Sant Joan?

Foc de Sant Pere,

Foc de Sant Joan,

guarden-nos de ronya

per tot aquest any.

Moltes vegades els fadrins saltaven per damunt les flames per pura delectació o per demostrar la seua valentia. En una d'aquestes demostracions va caure en plena fogata, la de la Costera del Pont de Moncau, el bon amic "Vicent el Cèntim". La notícia en va arribar a les fogueres de Sant Joan, mentre tocava el flautí en la plaça Gabriel Miró.

Done fe ací d'alguns noms que recorde encara, de xiquets i xiquetes que feien la recollida porta a porta de tot el material per a les fogueres: "Francisca la Canyera", "Pepe el Gitano", "Aguedín", "Rita Mari i Pere", "Pepito i Pepita la Perola", "Pere i Teresa la Mussola", "Antonio i Paquita Prada", "Agueda la Torraterra", "Isabeleta la Pioca", "Paca i Àngela Ferrer", "Teresa la de Catalina", i els seus germans "Pere Joan i Macià", "Marieta i Vicenta la Gorra" (la que va fer de "calderero" en el "Betlem"), "Maleneta Perles", i els "germans Canyeros, Jaume, Paca, Bartolo, Pepica i Cecília". També col·laboraven els "fills de Teresa el Forn", "d'Adela", de "Vicent Navarro" i un llarg etc...

Aixina era aquell carrer de La Sèquia, ple de remembrances i vivències d'una realitat imperible, que per pures imatges transcendix ja del temps i de l'espai, gaudint aleshores d'una pervivència amb modèstia eternitzada, en mig d'un mon convuls i agitat, tan pròsper com insegur, de valors tradicionals en plena decadència.